

LUND
UNIVERSITY

Säkerhet som överordnad princip vid terrorismbekämpning

En teoriprövning på fallet med terroristmisstänkte
Ahmed Agiza

Nathalie Jarlsmark

Mänskliga rättighetsstudier
MRSK30dk3
Vårterminen 2014
Handledare: Andreas Tullberg

Abstract

In September 12th 2001 the Swedish Prime Minister Göran Persson performed a speech in the parliament in memory of the attacks of World Trade Center and Pentagon. He talked about how vulnerable our democracies are, when faced with forces that are prepared to challenge the very essence of democracy - the inviolable human dignity. What our Prime Minister did not know was the action they would take in the fight against terrorism and that *they* would be the force that challenges the very essence of democracy. In this study I will do an analysis based on a theory that security is the overriding principle rather than the law when it comes to counter-terrorism. For the analysis I will use the case of Ahmed Agiza who was a suspected terrorist back home in Egypt, and were rejected from Sweden because of secret evidence even though there were a risk for him being tortured. The aim is to find out if there are any signs that it is a security principle that governs in the case of Ahmed Agiza.

Keywords: terrorismbekämpning, säkerhet, säkerhetspolitik, rättssäkerhet, hotbilder, 11 september, Sverige, mänskliga rättigheter

Innehållsförteckning

Abstract	1
Innehållsförteckning	2
Förkortningar	3
1 Inledning	4
1.1 Frågeställning och syfte	6
1.2 Avgränsningar och disposition.....	7
1.3 Metod och material	8
1.3.1 Fallstudie	8
1.3.2 Teoriprovning.....	9
1.3.3 Material	10
1.4 Teori	11
1.4.1 Lagen sprängs	12
1.4.2 Vidgade hotbilder	13
1.4.3 Säkerhetslogikens genomslag.....	16
1.5 Sammanfattning.....	17
2 Bakgrund	19
2.1 Ahmed Agiza	19
3 Analys	21
3.1 Asylansökan	21
3.2 Avvisning	22
3.3 Egypten: fängelse och tortyr	26
3.4 Frigivning och uppehållstillståndsansökan	27
3.5 Sammanfattning	29
4 Avslutning	31
4.1 Slutsats och diskussion.....	31
5 Referenser	37
5.1 Böcker och artiklar	37
5.2 Lagar, konventioner och resolutioner	38
5.3 Övrigt referensmaterial	38

Förkortningar

AI	Amnesty International
CAT	Committee against Torture (UN)
CRD	Civil Right Defenders
EU	European Union
FN	Förenta Nationerna
HRW	Human Rights Watch
NJIL	Nordic Journal of International Law
SFS	Svensk Författningssamling
SÄPO	Svenska Säkerhetspolisen
UN	United Nations

1 Inledning

Statsminister Göran Perssons tal vid minnesstund i Sveriges riksdag den 12 september 2001:

Eders Majestäter, Eders Kungliga Högheter, Ärade människor!

Ett dygn har gått sedan terrorvågen slog till mot USA. Ett dygn har gått av fasansfulla upplevelser – fasa, smärta, vrede och överväldigande sorg för alla dem som direkt drabbats. Ett dygn har gått och den första känslan av överklighet och chock lämnar plats för sorg också för oss som följt händelserna på avstånd.

Idag vajar det offentliga Sveriges flaggor på halv stång.

Vi samlas här för att visa vårt deltagande med alla dem som mist anhöriga och vänner, och för att visa vår avsky mot den urskillningslösa terrorn. Våra tankar går också till de många som skadats, till dem som funnits nära katastrofplatserna och nu ska gå vidare i livet med den tunga bördan av fasansfulla minnen.

Vi lever i en öppen värld.

Vi har vant oss vid möjligheten att resa fritt, besöka andra länder och kulturer, utbyta erfarenheter och kunskap, knyta kontakter och vänskapsband över gränserna. Det är en fantastisk möjlighet.

Det är en sådan värld vi vill ha – en värld där vi kan älska och leva tillsammans.

Vi har återigen påmint om hur sårbar den öppna världen är. Hur sårbara våra demokratier är, när de ställs inför krafter som är beredda att utmana själva kärnan i demokratin – det okränkbara människovärdet.

Vad vi har bevittnat är en terrorattack av hittills otänkbara mått. Måltavlan var vanliga människor som du och jag. Människor mitt i vardagen. Människor som nyss stigit upp och ätit frukost, sagt hej då till sin livskamrat, kanske lämnat barnen på dagis och tagit tunnelbanan till jobbet.

Det är en fasansfull tragedi.

De mördade och skadade kommer att räknas i tusental.

Förlusterna kommer aldrig gå att mäta.

Det är naturligt att känna sorg och vrede, att känna oro. Det är naturligt att frågorna mal.

Hur kunde det hända? Vem kan göra något sådant? Varför?

Ändå krävs att vi ser på situationen med yttersta allvar.

Vad som står klart är att om demokratin inte förmår sätta stopp för terrorismen, så förmår terrorismen sätta stopp för demokratin.

Vad som krävs nu är sammanhållning. Alla demokratiska krafter i världen måste bilda gemensam front mot terrorismen.

De närmaste dagarna kommer troligen att bringa ökad klarhet.

Vi kommer att föras närmare sanningen, men också närmare den sorg och smärta som döljer sig bakom bilder och rubriker.

Jag hoppas att det ur medkänslan med de drabbade så småningom ska växa ett starkt folkligt försvar för det öppna samhället – ett samhälle där vi kan leva tillsammans och mötas utan rädsla.

Livet kommer att gå vidare. Men det kommer inte bli som förr. För de som mist nära och kära kommer sorgen alltid finnas kvar.

De bilder vi nåddes av den 11 september 2001 kommer vi aldrig att glömma...¹

Sverige sägs ofta vara en av de mest påtagliga rättsstaterna i världen.² Men terrorismbekämpning och rättssäkerhet är inte två begrepp som alltid går speciellt bra hand i hand, inte ens i Sverige. Anledningen kallas nationell säkerhet. I början på 2000-talet fattades många lagar som inskränker skyddet av den personliga integriteten, både i Sverige och i EU. Den 21 september 2001 höll europeiska rådet ett extra möte då en handlingsplan mot terrorism antogs. Detta innebar bland annat ett stärkt samarbete mellan den polisiära och rättsliga makten.³ Sammanlagt under hösten 2001 fattade EU två rambeslut, ett angående kampen mot terrorismen och ett om en europeisk arresteringsorder.⁴ Motiveringen till dessa antagna lagförslag var att åtgärder krävdes då de är nödvändiga i bekämpandet av terrorism.⁵

Terrorism som hotbild har funnits sen länge, dock blev det en högre prioritering på dagordningen efter attackerna i USA den 11 september.⁶ Detta framgår inte minst i Göran Perssons tal här ovan. Frågan är dock om vår statsminister den dagen visste vilka åtgärder han och hans regering var beredda att ta till för att vara en del i bekämpandet av terrorismen. För vad händer egentligen när rikets säkerhet sätts på prov gentemot en terroristmisstänkt asylsökande?

När man måste väga resolution 1373⁷ och förbudet att ge terrorister fristad mot tortyrkonventionens⁸ absoluta förbud mot att avvisa individer till stater där de riskerar att

¹Dahlin, Maria, *Tal om terror – säkerhetspolitisk retorik i Sverige och Ryssland hösten 2001*, Umeå:

²Sundberg-Weitman, Brita, *Sverige och Rättsstaten på 2000-talet*, Stockholm: Jure, 2008, 15

³Sverige, Stödutredningen, *Polisens behov av stöd i samband med terrorismbekämpning: betänkande av stödutredningen*, Stockholm: Frtitzte, 2005, 35

⁴Olsson, Anders R, *Efter 11 september – Kan Storebror hejdas?*, Stockholm: VINNOVA, 2003, 51

⁵Sundberg-Weitman, Brita, *Sverige och Rättsstaten på 2000-talet*, Stockholm: Jure, 2008, 59

⁶Eriksson, Johan, *Kampen om hotbilden – Rutin och Drama i Svensk Säkerhetspolitik*, Stockholm: Santérnus, 2004, 178

⁷United Nations Security Council Resolution 1373, 28 september 2001

utsättas för tortyr (non-refoulementprincipen)? Sverige har ratificerat internationella och regionala konventioner där non-refoulementprincipen är införd. Principen finns också i den svenska Utlänningslagen⁹ och Lagen om särskild utlänningskontroll¹⁰. När risk för att utsättas för tortyr eller annan inhuman behandling finns i hemlandet finns skäl för asyl och att inte avvisa eller utvisa personen ifråga. Lagen är tydligen då det står ”får aldrig ske” vad gäller avvisning och utvisning för personer i riskzonen. Det finns inte plats för att väga nationella säkerhetsintressen mot individens rättigheter.¹¹ Trots det är denna typ av avvisningar förekommande i Sverige. I denna uppsats görs en teoriprövning där säkerhet är den överordnade principen i stället för lagen och där en sammansmältning av olika politikområden har som mål att skapa en slags överordnad ordning snarare än att ge problemen en rättmätig lösning. Med en teori som är baserad på Magnus Hörnqvists¹² tes om just säkerhet som överordnad princip vad gäller terrorismbekämpning, kommer jag att analysera fallet där Ahmed Agiza, en terroristmisstänkt egyptier, avvisades till Egypten i december 2001 från Sverige, trots starka misstankar om risk för tortyr.

1.1 Frågeställning och syfte

Syftet med denna uppsats är att se om säkerhet är den styrande principen snarare än lagen vid terrorismbekämpning så som i Ahmed Agizas fall. För att undersöka detta görs en analys på fallet om den terroristmisstänkte Ahmed Agiza som avvisades från Sverige i december 2001 till Egypten där han utsattes för tortyr. En stor del av uppsatsen bygger på en teori som jag delat in i tre punkter som jag sedan applicerar på fallet. De tre punkterna funktionerar också som underfrågor då dessa tre punkter kan bidra med att visa tendenser på om säkerhet är det som styr och inte lagen. Huvudfrågan är helt enkelt om vi kan se några tendenser på att Ahmed Agizas fall av terrorismbekämpning styrdes av en slags säkerhetsprincip snarare än lagen? Med hjälp av mina tre teoripunkter ”lagen sprängs”, ”vidgade hotbilder och åtgärder” och ”säkerhetslogikens genomslag” ska jag först svara på om dessa finns representerade i

⁸ U.N.T.C Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT), New York 10 december 1984, art. 3

⁹ SFS 1989:529, Utlänningslagen. Stockholm, Utrikesdepartementet

¹⁰ SFS Lag (1991:572) om särskild utlänningskontroll. Stockholm, Justitiedepartementet

¹¹ Wigenmark, Anna, Mänskliga rättigheter som handelsvara. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 149-173. Stockholm: Ordfront, 2003, 152-153

¹² Hörnqvist, Magnus, Ordningsspolitikens födelse. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 98-130. Stockholm: Ordfront, 2003

fallet. Sprängdes lagen? Hur har de vidgade hotbilderna och åtgärderna påverkat? Och hur stort inflytande hade säkerhetslogiken?

1.2 Avgränsningar och disposition

Den 11 september kapades fyra passagerarplan, varav två flögs in i World Trade Center och ett i amerikanska försvarets högkvarter, Pentagon. Sammanlagt dog närmare 3000 människor denna dag i New York och Washington. Efter händelserna i USA följde 28 terrorattacker runt om i världen, bland annat i Moskva år 2002, Madrid år 2004 och London år 2005.¹³

Terrorattacker var inget nytt den 11 september 2001, men något hände ändå den dagen. Människor runt om i världen sympatiserade med USA och började stödja ett krig mot terrorismen. Hela världen fick en gemensam fiende.¹⁴ Tre månader efter attackerna i USA avvisades Ahmed Agiza som terroristmisstänkt från Sverige. Av den anledningen kommer därför främsta fokus att vara på hur säkerhetspolitiken använts efter 11 september i syfte att bekämpa terrorism och hur attackerna kan ha påverkat den svenska säkerhetspolitiska debatten med avseende på Ahmed Agizas fall.

Det kommer även att förekomma en viss del information angående omdefinitionen av säkerhetsbegreppet efter Kalla krigets slut. Detta för att poängtera skillnaden och den utveckling som skett av säkerhetsaspekten, delvis på grund av fenomenet terrorism.

Vidare är det Sveriges del i fallet under analysen som bejakas och det är också den svenska säkerhetspolitiska debatten som diskuteras. Dock tas även hänsyn till de förändringar som skedde i samband med 11 september och som till stor del också påverkade resten av världen och den världspolitiska arenan och därmed även Sverige.

Studien är uppbyggd som så att först förklaras tre punkter som kategoriserats för att konkretisera teorin för att klargöra vad var och en av punkterna står för.

Efter redovisningen av de tre punkterna finner vi en kort bakgrund till varför Agiza från första början kom till Sverige och varför han sökte asyl, samt vad som till viss del kan ligga bakom beslutet om att avvisa honom.

¹³ Sverige, Stödutredningen, Polisens behov av stöd i samband med terrorismbekämpning: betänkande av stödutredningen, Stockholm: Frtitzte, 2005, 27-28

¹⁴ Sverige efter den 11 september, Referat från heldagsseminariet: "Sverige efter den 11 september – hot, risker och krishantering", Stockholm: Centralförb. Folk och Försvar (CFF), 2001, 12-13

I den tredje delen av uppsatsen görs en analys på Ahmed Agizas fall. Analysen är uppdelad under fyra underrubriker, "Asylansökan", "Avvisning", "Egypten: fängelse och tortyr" och slutligen "Frigivning och uppehållstillståndsansökan".

Alla dessa delar av fallet analyseras utifrån de tre punkterna för att se om det finns några tendenser till att säkerhetsprincipen varit den som styrt. Avsnitten för teori och analys följs även av en sammanfattning för att göra det enklare att följa resonemangen och för att belysa de viktigaste delarna. Studien avslutas med en slutsats och diskussion där de tankar slutsatserna bidragit till diskuteras.

1.3 Metod och material

Metoden för studien redogörs samt anknyts till materialval.

1.3.1 Fallstudie

I denna studie görs en enfallsstudie vilket innebär att meningen är att ge större förståelse för ett specifikt fall.¹⁵ En fallstudie innebär att det är själva fallet ifråga som är i fokus, och det som skiljer sig från andra forskningsmetoder och tillvägagångssätt är de unika dragen i ett specifikt fall vilka belyses.¹⁶ Detta innebär en detaljerad och ingående studie av endast ett fall och som likt i denna studie, grundar sig på exempelvis en händelse eller en person.¹⁷ Kritik riktas mot att fallstudier med endast ett fall kan problematisera utsträckningen av möjlig generalisering av resultaten.¹⁸ Som Alan Bryman skriver, kan man fråga sig hur representativt en fallstudie kan vara.¹⁹ Dock är så inte fallet i denna studie då studien inte syftar till att visa på ett resultat som sedan är meningen att generaliseras vad gäller liknande fall och på så sätt verka som ett representativt fall. Studien syftar snarare till att visa på hur ett fall av avvisning av terroristmisstänkt kan se ut och vad det potentiellt kan leda till. Det är viktigt att poängtera att detta med andra ord inte ses som ett typfall som går att utnyttjas till att representera en viss

¹⁵ Yin, Robert K., *Fallstudier: design och genomförande* (övers. Björn Nilsson), Malmö: Liber, 2007, 62

¹⁶ Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder* (övers. Björn Nilsson), Malmö: Liber, 2002, 66

¹⁷ Ibid, 64

¹⁸ Bryman, Alan, *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning* (övers. Björn Nilsson), Lund: Studentlitteratur, 1997, 106

Yin, Robert K., *Fallstudier: design och genomförande* (övers. Björn Nilsson), Malmö: Liber, 2007, 57

¹⁹ Bryman, Alan, *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning* (övers. Björn Nilsson), Lund: Studentlitteratur, 1997, 10

typ av objekt²⁰ och till skillnad från surveyforskare, inte alltid generera resultaten till större populationer.²¹ Medan surveyundersökningar bygger på statistiska generaliseringar, kan dock fallstudier bygga på analytiska generaliseringar men för detta krävs att teorin prövas genom en replikering av resultaten och är alltså inte aktuellt i denna studie.²²

1.3.2 Teoriprovning

Enligt Yin finns det främst fem olika sätt att använda sig av fallstudier på. Dessa olika sätt innebär antingen att fallet i fråga representerar ett extremt eller unikt fall som är värt att dokumentera, eller ett representativt och typiskt fall som syftar till att beskriva de omständigheter som föreligger i vardagliga situationer, eller ett uppdragande och avslöjande fall där exempelvis en företeelse kan undersökas som tidigare varit oåtkomlig, eller ett longitudinellt fall som innebär att ett och samma fall studeras vid ett flertal olika tidpunkter och på så sätt förklarar hur saker och ting förändras över tid. Det sista sättet att använda sig av fallstudier är en kritisk provning av en teori och det är denna sistnämnda anledning som också är anledningen till valet av en fallstudie i detta fall.²³

En teoriprovning innebär att en teoretisk ståndpunkt formuleras under forskningens gång, varefter den utgör en grund för insamlingen av fortsatt data och sedan prövas.²⁴ När man framställer en studie som enbart rör en provning av redan formulerade idéer och teorier, finns inte plats för nya utgångspunkter och teoretiska bidrag vilket ibland kan ses som en nackdel.²⁵ Men eftersom denna studie inte syftar till att generera nya teoretiska inslag utan att pröva en redan utformad teori på ett specifikt fall för att se om teorin i detta fall överensstämde, är detta inget som berörs. Fallstudien är användbar i fall då man vill bekräfta, ifrågasätta och utveckla

²⁰ Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder* (övers. Björn Nilsson), Malmö: Liber, 2002, 67

²¹ Ibid, 68

²² Yin, Robert K., *Fallstudier: design och genomförande* (övers. Björn Nilsson), Malmö: Liber, 2007, 58

²³ Yin, Robert K., *Fallstudier: design och genomförande* (övers. Björn Nilsson), Malmö: Liber, 2007, 62-63

²⁴ Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder* (övers. Björn Nilsson), Malmö: Liber, 2002, 254-255

²⁵ Ibid, 401

en teori och därmed använda sig av en prövning av teorin.²⁶ Genom att pröva teorin på ett fall kan det på så sätt avgöras huruvida teorins hypoteser är korrekta.²⁷

Då denna studie inte syftar till generalisering av liknande fall kan syftet tyckas vara oklart och relevansen vara ifrågasatt. Även om det krävs replikering av resultatet för att göra analytiska generaliseringar, kan denna studie belysa problem som potentiellt kan uppkomma när säkerhet agerar överordnad princip snarare än lagen vilket torde vara av både vetenskaplig och samhällsrelevans för framtida studier kring ämnet.

1.3.3 Material

Som beskrivs under ”teoriprövning” formuleras en teoretisk ståndpunkt under forskningens gång i denna typ av studie. I detta fall, utgår teorin ifrån Magnus Hörnqvist tes från kapitlet ”Ordningspolitikens födelse” i boken *Laglöst Land – terroristjakt och rättssäkerhet i Sverige*, om att en överordnad säkerhetsprincip snarare styr än lagen vid terrorismbekämpning.²⁸

För att underlätta en senare applicering av teorin är den indelad i tre punkter. Varje punkt är formulerad utifrån underlag från flera olika forskare och författare, därmed är en teoretisk ståndpunkt formulerad. Under ”Lagen sprängs” används exempelvis Anna Wigenmark, under ”Vidgade hotbilder och åtgärder” används Elisabeth Abiri och Johan Eriksson och under ”Säkerhetslogikens genomslag” återkommer Elisabeth Abiri, utöver Magnus Hörnqvist som återkommer under varje punkt.

I studien används främst rapporten till CAT²⁹ på Ahmed Agizas klagande som underlag för analysen men även andra rapporter från Amnesty International, Human Rights Watch och Civil Right Defenders förekommer. Anledningen till att främst rapporten till CAT verkar som underlag är delvis att även konventionsstaten, det vill säga Sverige, till viss del får göra plats för sin sak i den vilket ger ett någorlunda perspektiv även från regeringens sida. Det ska dock

²⁶ Yin, Robert K., *Fallstudier: design och genomförande* (övers. Björn Nilsson), Malmö: Liber, 2007, 61

²⁷ Ibid

²⁸ Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Stockholm: Ordfront, 2003

²⁹ UN Committee Against Torture (CAT), *Ahmed Hussein Mustafa Kamil Agiza v. Sweden*, CAT/C/34/D/233/2003, 2005

erkännas att viss problematik kring konventionsstatens del i sammanhanget förekommit av den anledningen att mycket information fortfarande är hemlighetsstämplat och att exempelvis orsakerna till avvisningsbeslutet är exkluderat i CAT rapporten på begäran av Sverige³⁰.

Rapporterna kommer från respekterade människorättsorganisationer samt FN:s kommitté mot tortyr vilket ger ett trovärdigt material att grunda studien på. Till stöd används också aktella lagar, konventioner och resolutioner.

1.4 Teori

Utgångsteorin kommer utifrån Magnus Hörnqvists tes om att det nu är säkerheten som är den överordnade principen och inte lagen.³¹ Han menar att tendensen är att våldsanvändning nu för tiden inte hämmas av tydliga lagar och rättigheter när det kommer till bland annat terrorismbekämpning.³² Efter detta som huvudtes har jag sedan bildat en teori genom att först forma tre punkter utifrån Hörnqvists tes, sedan även ta stöd från andra författare som kan styrka och komplettera varje punkt. Andra forskare som på så sätt också blivit en stor del av teoribildningen, är Elisabeth Abiri, som problematiserar asylsökande som ett säkerhetshot. Hon menar att det under hela 1990-talet skett en förändring i hur vi ser på asylsökande och att politiken därefter också ändrats. Redan innan attackerna i World Trade Center och Pentagon visade vi alltså hög skepsis mot asylsökande.

Det som förändrades den 11 september vara att de som oftast tidigare lyckats få asyl, blev dem som nu inte fick det, nämligen de politiskt förföljda.³³ Denna aspekt från Elisabeth Abiri finns med under ”vidgade hotbilder och åtgärder”. De nya hoten kan med andra ord ses som asylsökande. En annan forskare som också har bidragit till analyspunkten ”vidgade hotbilder och åtgärder” är Johan Eriksson som på ett mer allmänt sätt bidrar till förståelsen för vad ett säkerhetshot faktiskt är och vad det innebär. Under ”lagen sprängs” finns viss assistans från Anna Wigenmark och under ”säkerhetslogikens genomslag” återkommer Elisabeth Abiri.

³⁰ UN Committee Against Torture (CAT), *Ahmed Hussein Mustafa Kamil Agiza v. Sweden*, CAT/C/34/D/233/2003, 2005, 3

³¹ Hörnqvist, Magnus, Ordningens politikens födelse. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 98-130. Stockholm: Ordfront, 2003, 105

³²Ibid, 98

³³ Abiri, Elisabeth, Asylrätten: ett hot mot rikets säkerhet? I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 131-148. Stockholm: Ordfront, 2003, 136

Då teorin är en rätt stor del av uppsatsen i sig, kommer en mer ingående förklaring för var och en av punkterna för att de sedan ska synas så tydligt som möjligt i analysen.

För att göra teorin mer applicerbar har jag kortat ner den i tre punkter som jag sedan kommer att utgå ifrån i själva undersöknings- och analysavsnittet. Punkterna är som tidigare nämnt, ”Lagen sprängs”, ”Vidgade hotbilder och åtgärder” samt ”Säkerhetslogikens genomslag”. Alla dessa tre är på sätt och vis förknippade med varandra men visar också på olika viktiga aspekter i huruvida säkerheten är det som styr eller ej.

1.4.1 Lagen sprängs

Dagen efter terrorattackerna mot World Trade Center och Pentagon, slog FN:s säkerhetsråd fast att attacker av den typ som den 11 september är att döma som ett hot mot internationell fred och säkerhet.³⁴ George W Bush förklarade attackerna som krigshandling och ett dilemma uppstod.³⁵

Magnus Hörnqvist menar att lagen sprängs. Uppåt sprängs lagen genom att gränsen mellan brott och krigshandling blir allt mer diffus och på samma sätt sker en gränsutsuddning neråt. I takt med att de politiska spänningarna ökade efter 11 september, ökade också jakten på terrorister. Hörnqvist menar att lagen sprängs neråt när vi i jakten på terrorister även intresserar oss för mindre ordningsstörningar så som beteenden som avviker från sociala normer, och att dessa också tenderar att kopplas samman med brott. På så sätt blir en del ordningsstörningar, brott och krigshandlingar behandlade inom samma ramar. Innan behandlades dessa olika handlingar inom olika instanser, något som det till viss del även gör idag. Men så fort något verkar misstänksamt, är risken för att lagen sprängs och att social-kriminal- och säkerhetspolitik faller samman stor.³⁶

Enligt dagens lagstiftning är det inte straffbart att söka asyl, vara arbetslös eller politiskt aktiv till skillnad från vad det är att vara involverad i organiserad brottslighet, terrorism eller

³⁴ Wigenmark, Anna, Mänskliga rättigheter som handelsvara. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 149-173. Stockholm: Ordfront, 2003, 152-153

³⁵ Säkerhetspolitik, <http://www.sakerhetspolitik.se/Hot-och-risker/Terrorism/Efter-den-11-september/> Hämtad: 2013-02-22

³⁶ Hörnqvist, Magnus, Ordningens födelse. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 98-130. Stockholm: Ordfront, 2003, 107

narkotikaförsäljning.³⁷ Men dessa har en tendens att i vissa fall bli synonymer. När de tre olika områdena mer eller mindre slås samman bildas det ett nytt politikområde som Hörnqvist kallar för ”ordningspolitik”. I stället för att ta tag i de grundliga problemen vill vi bara upprätthålla någon slags överordnad ”ordning”. Tecken på att ordningen är viktig kan till exempel vara att samma myndighet som har beslutat om utvisning även får besluta om att vissa särskilda bestämmelser av tvångsåtgärder får tillämpas. Sådana åtgärder kan vara t.ex. husrannsakan och hemlig telefonavlyssning.³⁸

När amerikanerna inte fann begreppet ”terrorangrepp” tillräckligt, fanns ”krigshandling” inom räckhåll. De hade råkat ut för det värsta terrorangreppet någonsin och behövde en starkare benämning.³⁹ När olika säkerhetsrisker sätts samman luckras gränserna mellan krigshandling och brott upp och kvar finns ett utrymme för maktutövning som ej hämnas av lagen. Viktigt att poängtera är att lagen inte är upphävd bara för att tvång allt oftare används på grund av säkerhetslogiken.⁴⁰ Men de gråzoner som skapas, utnyttjas också och därmed sprängs lagens olika gränsområden.

1.4.2 Vidgade hotbilder

Med vidgade hotbilder menas den nya typen av hot. Efter främst Kalla krigets slut kom hotbilderna att utvecklas och innefatta mer än vad de tidigare gjorde. Efter Sovjetunionens och Berlinmurens sönderfall fanns utrymme för en ny definition av säkerhetsbegreppet. Man började engagera sig i nya hot när inte längre ett kärnvapenkrig stod högst på agendan.⁴¹

De nya hoten kunde exempelvis innefatta vattenbrist och man började diskutera huruvida inte vattenbristen i vissa delar av världen faktiskt inte var ett minst lika stort hot mot

³⁷ Hörnqvist, Magnus, Ordningens födelse. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 98-130. Stockholm: Ordfront, 2003, 110

³⁸ Regeringskansliet, <http://www.regeringen.se/content/1/c4/09/36/5f4f1865.pdf> Hämtad: 2013-03-14

³⁹ Säkerhetspolitik, <http://www.sakerhetspolitik.se/Hot-och-risker/Terrorism/Efter-den-11-september/> Hämtad: 2013-02-22

⁴⁰ Hörnqvist, Magnus, Ordningens födelse. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 98-130. Stockholm: Ordfront, 2003, 107

⁴¹ Abiri, Elisabeth, Asylrätten: ett hot mot rikets säkerhet? I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 131-148. Stockholm: Ordfront, 2003, 136

mänskligheten som kärnvapen. I Sverige som inte är ett land med vattenbrist, riktades diskussionen i stället mot flyktingarna. Man menade att om man inte rådde bot mot vattenbristen skulle flyktingströmmarna öka. Vi behövde alltså använda våra resurser för att motverka vattenbristen i bland annat Mellanöstern. På så sätt lyckades man få vattenbristen i Mellanöstern att bli ett problem mot säkerheten även i Sverige.⁴² Denna typ av argumentation förekom även i andra sammanhang, likheten var dock att det alltid förknippades med flyktingströmmar och att dessa alltid associerades som någonting negativt.⁴³

Man utgår ifrån att hoten numera inte bara utgörs av militär art utan även av andra typer av aktörer. Till exempel anses terrorism utgöra ett säkerhetspolitisk hot, och terrorattacker kan förekomma oavsett om landet i fråga är i krig eller inte.⁴⁴ Därför skiljer sig idag terrorism från hur man såg på terrorism förr. Förr var fokus på nationella konflikter och terroristerna riktade sig mot enskilda statsmakter i form av mindre organisationer.⁴⁵ Idag är terrorismen en mer utspridd och transnationell företeelse. Terroristernas motståndare finns i form av kulturer och globala sammangaddningar. På grund av de diffusa målen och den organisation som byggts upp av terrorister, är idag deras verksamheter inte bara intressanta för specifika stater, utan involverar alla. Ett attentat i ett land, berör även andra nationer,⁴⁶ vilket vi inte minst fick se den 11 september. Bara några minuter efter deras attentat når de hela världen, och media har blivit ett viktigt sätt för dem att sprida sina budskap på en global basis.⁴⁷ På så sätt måste man ständigt ta hotet om terrorism på allvar och terrorism är idag en av de dominerande

⁴²Abiri, Elisabeth, Asylrätten: ett hot mot rikets säkerhet? I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 131-148. Stockholm: Ordfront, 2003, 137

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Eriksson, Johan, *Kampen om hotbilden – Rutin och Drama i Svensk Säkerhetspolitik*, Stockholm: Santérnus, 2004, 121

⁴⁵ Säkerhetspolisen,
<http://www.sakerhetspolisen.se/terrorism/omterrorism.4.7671d7bb110e3dcb1fd80002841.html>, Hämtad: 2013-02-04

⁴⁶ Säkerhetspolisen,
<http://www.sakerhetspolisen.se/terrorism/omterrorism.4.7671d7bb110e3dcb1fd80002841.html> Hämtad: 2013-02-04

⁴⁷ Säkerhetspolisen,
<http://www.sakerhetspolisen.se/terrorism/omterrorism.4.7671d7bb110e3dcb1fd80002841.html> Hämtad: 2013-02-04

hotbilderna i svensk politisk debatt.⁴⁸ I och med att hotbilderna vidgats och likaså aktörerna, kan det bli svårt att hitta den bakomliggande aktören. Man kan säga att fienden bakom ett säkerhetspolitiskt hot ibland kan te sig osynlig.⁴⁹ Dock krävs det en skadelysten aktör bakom händelsen och att händelsen är av den typ att den kommer att rasera samhället för att från början klassas som ett säkerhetshot.⁵⁰ Man kan med andra ord säga att det inte föreligger något säkerhetspolitiskt hot så till vida man inte kan hitta en aktör med fientliga mål bakom.⁵¹ Med ”samhällsstörtande händelser” finns igen vidare precision från varken försvarsberedningen eller regeringen men några sånär konkreta exempel tar de ändå upp, varav terrorattacker är ett.⁵² Magnus Hörnqvist menar att för att förklara något som ett säkerhetshot krävs att individer, samhälle eller t.ex. en institution är i fara och riskerar sin överlevnad, vilket man skulle kunna tolka som ”samhällsstörtande händelser”.⁵³ På grund av vad som kan komma att bli hotets konsekvenser, motiveras åtgärderna på så sätt att det är okej att använda radikala handlingar och även våldsanvändning om så krävs.⁵⁴ Med vidgade hotbilder krävs också vidgade åtgärder. För att sätta dessa åtgärder i verket behövs en mer utbredd underrättelsetjänst som kan samarbeta med andra myndigheter som t.ex. polis.⁵⁵

Terrorism, muslimer, asylsökande, flyktingar, organiserad brottslighet, fattigdom, regimkritiska demonstrationer och droger är företeelser som har en sak gemensamt – de har alla behandlats som hot mot säkerheten. Dessutom har de inte endast behandlats som hot var för sig, utan har också tillsammans setts som ett komplext hot. I myndighetspraktiken blir dessa företeelser sammanflätande då man exempelvis ser kopplingar mellan flyktingtåta förorter, fattigdom och organiserad brottslighet. Den senaste tiden har även de olika hotbilderna tillsammans förankrats i det absoluta säkerhetsproblemet, terrorism. Idag tycks

⁴⁸ Silander, Daniel, Klasson, Torgny, *Hot och hotbilder i globaliseringens tid – en studie av den säkerhetspolitiska debatten*, Växjö: Växjö University Press, 2007, 114

⁴⁹ Eriksson, Johan, *Kampen om hotbilden – Rutin och Drama i Svensk Säkerhetspolitik*, Stockholm: Santérnus, 2004, 120

⁵⁰ Ibid, 119

⁵¹ Ibid, 120

⁵² Ibid, 121

⁵³ Hörnqvist, Magnus, Ordningens födelse. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 98-130. Stockholm: Ordfront, 2003, 106

⁵⁴ Ibid

⁵⁵ 11 september-utredningen, *Vår beredskap efter 11 september: betänkande*, Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer, 2003, 188

man kunna koppla många olika slags samhällsproblem till terrorism. Terroristerna håller på att bli vår största fiende och då tycks allt kunna tydas med terrorismkoppling.⁵⁶

Med vidgade hotbilder blir flyktingströmmar och asylsökande på ett sätt de nya hoten. Och från att ha varit de enda som flyktingkonventionen faktiskt fungerat för, är det efter den 11 september just de förföljda politiskt aktiva och motståndsmän som ses som det absolut största hotet.⁵⁷ Den 11 september ändrades den svenska inställningen till terrorism som ett svenskt hot. Inom den svenska säkerhetstjänsten slog man fast att risken för terrorattentat förhöjts.⁵⁸

1.4.3 Säkerhetslogikens genomslag

Ett centralt moment i teorin är säkerhetslogikens genomslag. När säkerhet läggs till grund för tillämpning av tvång i samhället. På ett fundamentalt plan handlar det om vad någon kan komma att göra i stället för vad någon egentligen har gjort. Det handlar inte om vem som begått ett brott utan vem som utgör en risk. Detta betyder att så fort säkerhet blir en utgångspunkt bygger inte åtgärderna på faktisk fakta utan på riskbedömningar och andra prognoser. Detta får såklart konsekvenser på hur man behandlar fallet. Säkerhet innebär en frånvaro av något bra snarare än en närvaro av något dåligt och bygger på framtiden vilket gör det så komplext.⁵⁹

Enligt Hörnqvist innebär säkerhetslogikens genomslag tre viktiga förändringar jämfört med en traditionell rättsstat. Först och främst handlar det som sagt inte om vad individen i fråga gjort sig skyldig till utan snarare vilken grupp individen tillhör, är individen flykting? Muslim? Politiskt aktiv? Vidare är egentligen inte det som är intressant huruvida individen betar sig, utan vad grupptillhörigheten kan tänkas vara ett tecken på, innebär det att individen är en risk? Att en individ umgås i vissa kretsar eller har specifika åsikter kan motivera ett ingripande som kan innebära avlyssning, avvisning, häktning eller utvisning precis som om det vore ett konstaterat brottsligt beteende. Sist men inte minst behöver ingripandet inte

⁵⁶ Hörnqvist, Magnus, Ordningens politikens födelse. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 98-130. Stockholm: Ordfront, 2003, 108

⁵⁷ Abiri, Elisabeth, Asylrätten: ett hot mot rikets säkerhet? I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 131-148. Stockholm: Ordfront, 2003, 147

⁵⁸ Silander, Daniel, Klasson, Torgny, *Hot och hotbilder i globaliseringens tid – en studie av den säkerhetspolitiska debatten*, Växjö: Växjö University Press, 2007, 74

⁵⁹ Hörnqvist, Magnus, Ordningens politikens födelse. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 98-130. Stockholm: Ordfront, 2003, 106

motiveras av juridisk prövning i domstol utan ses endast som en administrativ åtgärd som kan föregås endast med ett beslut från tjänstemannanivå. Det hela är byggt på riskbedömningar och själva skuldfrågan är bara en liten del av allt det som vägs in och i slutändan har betydelse.⁶⁰

1.5 Sammanfattning

Dessa tre punkter är till stor del förankrade i varandra. Att lagen sprängs har att göra med att hoten har vidgats och att säkerhetslogiken fått ett stort genomslag. 11 september 2001 har haft stora konsekvenser i för hur vi upplever vår säkerhet i vardagen. Attackerna blev ett bevis för hur man själv inte behöver vara inblandad i konflikthärddar för att konflikten ändå ska dyka upp på hemmaplan.⁶¹ Av den anledningen blev terrorism ett överhängande hot även för andra stater än USA.

Att numera anse att hot endast kommer i form av militära sådana är ett föråldrat sätt att se på saken.⁶² Omdefinitionen av säkerhetsbegreppet efter Kalla kriget har kommit att innefatta mycket mer och terrorism är ett av de ”nya hoten” som fått stor uppmärksamhet. Då terrorister kan befinna sig var som helst i världen och utträta attacker var som helst i världen utan att ha en direkt anknytning till en stat finns en problematik i hur man ska bekämpa dem. Ibland kan aktören bakom en terroristattack tyckas vara osynlig.⁶³ För att bekämpa terrorism har därför gränserna i lagen luckrats upp då man letar efter beteenden och grupper som urskiljer sig från samhällets norm. Att vara muslim, politiskt aktiv, och asylsökande kan helt plötsligt vara synonymt med att vara brottsling.

Tillsammans kan man utifrån dessa tre analyspunkter se om den styrande principen är säkerhet. Genom att hitta tendenser på att säkerhetslogiken haft stort inflytande, att

⁶⁰Hörnqvist, Magnus, Ordningens födelse. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 98-130. Stockholm: Ordfront, 2003, 107

⁶¹Sverige efter den 11 september, Referat från heldagsseminariet: “Sverige efter den 11 september – hot, risker och krishantering”, Stockholm: Centralförb. Folk och Försvar (CFF), 2001, 14

⁶²11 september-utredningen, *Vår beredskap efter 11 september: betänkande*, Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer, 2003, 181-182

⁶³Eriksson, Johan, *Kampen om hotbilden – Rutin och Drama i Svensk Säkerhetspolitik*, Stockholm: Santérnus, 2004, 120

hotbilderna vidgats och att åtgärder av dessa kräver att man ibland spränger lagen får man en bild av att lagen inte är den styrande faktorn i västs jakt på terrorister.

I följande avsnitt applicerar jag de tre punkterna på Agizas fall för att se om vi kan se några tendenser av dessa och om vi i så fall kan säga att det i hans fall var en säkerhetsprincip som styrde och inte lagen.

2 Bakgrund

Här redogörs kortfattat för Ahmed Agizas bakgrund innan dess han och hans familj kom till Sverige. Detta för att ge en ökad inblick och förståelse för fallets senare gång.

2.1 Ahmed Agiza

Agizas kusin var misstänkt för att vara en av dem som varit involverad i mordet på president Anwar Sadat. På grund av sin familjerelation till kusinen, blev Agiza arresterad år 1982. Han släpptes igen den 23 mars 1983 efter ett år i fängelse där han påstod att han blev utsatt för tortyr.

1986 tog han sin universitetsexamen och under sin studietid hade han varit aktiv inom den Islamiska rörelsen. Polisen fortsatte att söka efter honom även om han släpptes ur fängelset och han försökte undvika dem. Dock stötte han ändå på en del svårigheter. Bland annat blev hans advokat gripen då han drivit ett civilmål mot inrikesministeriet 1991, angående att Agiza fått lida under sitt år i fängelse.⁶⁴

Sen 1991 har Agiza och hans familj bott på diverse ställen, allt för att få bli lämnade ifred. 1991 lämnade de Egypten för Saudiarabien och därefter flyttade de vidare till Pakistan. Sommaren 1995 lämnade de Pakistan efter att ambassaden vägrat förnya deras pass. Under falska identiteter kom de till Syrien med planer på att fortsätta till Europa. Det blev dock inte riktigt som de tänkt sig och familjen hamnade i stället i Iran där Agiza blev beviljad ett universitetsstipendium.⁶⁵ Men 1998 kom problemen ifatt Agiza då han blev fälld i absentia framför ”Superior Court Martial” för terroristaktiviteter mot staten i Egypten. Tillsammans med över hundra andra stod han åtalad, och så småningom blev han också fälld för att vara en del av terroristgruppen ”Al Gihad”. Han dömdes till 25 års fängelse utan möjlighet att överklaga. De stannade i Iran tills de år 2000 befarade att den förbättrade relationen mellan

⁶⁴ UN Committee Against Torture (CAT), *Ahmed Hussein Mustafa Kamil Agiza v. Sweden*, CAT/C/34/D/233/2003, 2005, 2

⁶⁵ Ibid, 2

Egypten och Iran skulle resultera i ett överlämnande av Agiza från Iran till Egypten. De köpte flygbiljetter till Kanada, men under ett transiteringsstopp i Stockholm sökte de i stället asyl i Sverige den 23 september 2000.⁶⁶

⁶⁶ UN Committee Against Torture (CAT), *Ahmed Hussein Mustafa Kamil Agiza v. Sweden*, CAT/C/34/D/233/2003, 2005, 2-3

3 Analys

Analysen är uppbyggd i fyra olika avsnitt, där varje avsnitt presenterar en del av processen i Agizas fall. I varje avsnitt appliceras de olika teoripunkterna och varje del av fallet analyseras på så sätt.

3.1 Asylansökan

I sin asylansökan nämnde Agiza att han blivit dömd i absentia för terroristverksamhet kopplat till islamisk fundamentalism. Han nämnde också att han med sannolikhet skulle möta samma öde som många av de andra som åtalades samtidigt som honom, nämligen avrättning, om han tvingades återvända till Egypten. Hans fru, Hannan, hävdade att även hon, i egenskap av hans fru, löpte risk att utsättas för långt fängelsestraff. Detta tyder på hur man i Egypten resonerar kring vem som är terrorist och inte, och vem som bör dömas och inte. I egenskap av Agizas fru finns det nödvändigtvis ingenting som tyder på att hon skulle gjort sig skyldig till något brott. Familjerelationer som anledning till att ha gjort sig skyldig till brott syns även i Egyptens anklagelser gentemot Ahmed Agiza då han på grund av sin mordmisstänkta kusin, arresterades 1982.

Den 23 maj 2001 begärde Migrationsverket yttrande från svenska Säkerhetspolisen.⁶⁷ Trots detta dröjde det tills efter den 11 september innan Agiza förhöordes.⁶⁸ Attackerna den 11 september kan med andra ord ha spelat stor roll för hur högt prioriterat förhøret med Agiza var. Efter attackerna riktade amerikanerna in sig på något som kan kallas ”guilt by ethnicity”, de utgick från vilka gemensamma nämnare de kunde hitta hos flygplanskaparna. De kom fram till att de skulle rikta in sig på medelålders män av arabiskt ursprung och muslimsk religionstillhörighet.⁶⁹ Agiza är man, muslim, medelålders och var politiskt aktiv hemma i Egypten och sökte asyl. Agiza skulle med andra ord kunna passa in i den mallen vilket kan

⁶⁷ UN Committee Against Torture (CAT), *Ahmed Hussein Mustafa Kamil Agiza v. Sweden*, CAT/C/34/D/233/2003, 2005, 3

⁶⁸ Wigenmark, Anna, Mänskliga rättigheter som handelsvara. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 149-173. Stockholm: Ordfront, 2003, 157

⁶⁹ Olsson, Anders R, *Efter 11 september – Kan Storebror hejdas?*, Stockholm: VINNOVA, 2003, 43

ses som ett tecken på hur vissa grupptillhörigheter får en betydande roll i vad de kan tänkas komma att göra och hur flyktingar målas ut som säkerhetshot. Redan tre dagar efter attackerna i USA höll Migrationsverket en större utredning med ännu en utredning som följde den 3e oktober. Det fanns i detta fall ett större intresse i religiös och politisk aktivitet snarare än faktisk kriminalitet. Under oktober månad tipsade Säkerhetspolisen Migrationsverket om att Agiza haft en ledande position i en organisation kopplad till terrorhandlingar samt att Agiza varit ansvarig för verksamheten. Migrationsverket beslutade då att skicka fallet till regeringen för att de skulle fatta beslutet utifrån kapitel 7, 11 (2)(2) i utlänningslagen. De ansåg att Agizas behov av skydd och Säkerhetspolisens bedömning behövde vägas mot varandra i regeringen.

Den 13e november lämnade utlänningsnämnden sitt beslut, vilket regeringen sökt, och även de ansåg att regeringen borde ta beslut i fallet. Agiza förnekade i ett uttalande sin verksamhet och sitt deltagande i organisationen som förekom i Säkerhetspolisens uttalande och hävdade också att en av de organisationer som Säkerhetspolisen haft med i sitt yttrande, inte var en politisk organisation utan en publikation i arabiskt språk. Han förklarade också att han skickat in brev till en tidning där han kritiserade Usama Bin Laden och de afghanska talibanerna.⁷⁰ Efter 11 september fanns en stor skepsis mot asylsökande som Agiza. Intresset för honom blev större efter attackerna än vad det verkade vara innan då processen tog så lång tid.

3.2 Avvisning

”Enligt lagen om särskild utlänningskontroll ska en utlänning kunna utvisas om det skulle finnas särskilda grunder till att ta hänsyn till rikets säkerhet, eller med hänsyn till vad personen i fråga tidigare varit delaktig i och övriga omständigheter kan befaras ligga till grund för att denne kommer att medverka i eller begå ett terroristbrott. Detta enligt 2§ lagen (2003:148) om straff för terroristbrott eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott.”⁷¹

Lagen står dock inte över non-refoulementprincipen och individer får inte under några omständigheter avvisas om risk för tortyr finns.

⁷⁰ UN Committee Against Torture (CAT), *Ahmed Hussein Mustafa Kamil Agiza v. Sweden*, CAT/C/34/D/233/2003, 2005, 3

⁷¹ Regeringskansliet, <http://www.regeringen.se/content/1/c4/09/36/5f4f1865.pdf> Hämtad: 2013-03-14

18 december 2001 avslog regeringen Agizas och hans familjs asylansökan trots att han i sin ansökan nämner att han riskerar att till och med avrättas om han förs tillbaka till Egypten. Han nekades flyktingstatus baserat på hemliga bevis för att han skulle vart inblandad i terroristverksamhet.⁷² De hemliga bevisen gavs aldrig i sin helhet till Agizas juridiska ombud, vilket försvårade hans rätt att försvara sig.⁷³ I rapporten till CAT med Agizas anmälan för hur han behandlats i fallet, exkluderas grunderna för beslutet på grund av begäran från konventionsstaten Sverige och efter överenskommelse med kommittén.⁷⁴

Sverige hänvisar till Resolution 1373 från den 28e september 2001 som innebär att man ej ska ge fristad åt terrorister eller att flyktingstatus ska ges för att stötta terrorister.⁷⁵ Problematik uppstår dock då Resolution 1373 egentligen går direkt emot non-refoulement principen.⁷⁶ Med andra ord är inte Resolution 1373 användbar i det här sammanhanget där risken för tortyr är angeläget. Det är här mycket av terrorismens komplexitet uppstår, när terrorism som överhängande hot drabbar alla likt det gjorde efter 11 september. Det drabbar inte bara dem som råkade befinna sig på fel ställe vid fel tillfälle.⁷⁷ Det blir även ett hot för stater som kanske tidigare inte haft terrorhot högt på agendan, men som till följd av attackerna i USA ändå tar till drastiska och därtill förhastade åtgärder. Resolution 1373 skulle även i sig kunna ses som en förhastad åtgärd, då man inte verkar ha övervägt konsekvenserna innan resolutionen antogs. Flera länder har följt Sveriges exempel och låtit resolution 1373 få prioritet över både flyktingkonventionen och tortyrkonventionen i liknande fall som Agizas.⁷⁸ Resolution 1373 blir på så sätt snarare ett sätt att kränka mänskliga rättigheter på än att faktiskt bedriva terrorismbekämpning, speciellt när det som i Agizas fall handlar om hemliga bevis som inte går att försvara sig mot.

⁷² Human Rights Watch (HRW), "Empty promises:" Diplomatic Assurances No Safeguard against Torture, April 2004 vol. 16 No. 4(D), 34

⁷³ Abiri, Elisabeth, Asylrätten: ett hot mot rikets säkerhet? I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 131-148. Stockholm: Ordfront, 2003, 146

⁷⁴ UN Committee Against Torture (CAT), *Ahmed Hussein Mustafa Kamil Agiza v. Sweden*, CAT/C/34/D/233/2003, 2005, 3

⁷⁵ Joseph, Sara, Rendering Terrorists and the Convention Against Torture, *Human Rights Law Review*, Vol. 5, No. 2. (1 January 2005), pp. 339-346, 342

⁷⁶ Abiri, Elisabeth, Asylrätten: ett hot mot rikets säkerhet? I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 131-148. Stockholm: Ordfront, 2003, 146

⁷⁷ Hansén, Dan, Crises and Perspectives on Policy Change: Swedish counter-terrorism policymaking, Stockholm: CRISMART, Swedish National Defense College, 2007, 19

⁷⁸ Abiri, Elisabeth, Asylrätten: ett hot mot rikets säkerhet? I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 131-148. Stockholm: Ordfront, 2003, 147

Tillsammans med utrikesministern tog regeringen beslutet om avvisning.⁷⁹ Enligt beslutet skulle Agiza avvisas med omedelbar verkan och hans fru så fort som det var möjligt. Redan klockan tio samma dag som beslutet togs, fördes Agiza till Egypten från Sverige i ett chartrat flygplan.⁸⁰ På grund av den omedelbara avvisningen fanns det ingen möjlighet för Agiza att skjuta upp verkställigheten genom att pröva fallet vid en människorättslig instans så som t.ex. FN:s tortyrkommitté. Varken FN:s konventioner eller kommitténs kritik är omedelbart tillämpliga i Sverige men däremot kan kritik från kommittén leda till en ny asylprövning. Om tortyrkommittén kommer fram till att ett brott mot konventionen begås om den asylsökande blir avvisad får denne oftast stanna i Sverige. Detta innebär att de asylsökande som hinner och förstår att föra ärendet till tortyrkommittén i slutänden, vid positivt utslag, får en humanare eller lindrigare prövning av sin trovärdighet än de som enbart finner sig i de bedömningar som Utlänningsnämnden och Migrationsverket står för. Detta kan tyckas orättvist men främst av allt är det rättsosäkert. Det bästa hade varit om Sverige i dessa fall kommit fram till samma slutsatser som Tortyrkommittén då man trots allt har samma regler att förhålla sig till.⁸¹ De facto att man därmed bortsett från reglerna är ett tydligt tecken på när säkerhet blir överordnad lagen. Det fanns inte heller plats för en omprövning i Sverige då regeringen verkar som sista instans.⁸²

En till synes viktig poäng är att det inte är regeringen som tar sig rätten att vara sista instans utan att de får den genom att Migrationsverket tillsammans med utlänningsnämnden beslutar om överlämningen efter det att de själva prövat ärendet men kommit fram till att det måste prövas mot nationell säkerhet. Även SÄPO har en del att säga till om i en utredning som denna. Kommer SÄPO med uppgifter och förslag om att regeringen borde ta över ärendet har Migrationsverket och Utlänningsnämnden sannolikt inte mycket att säga till om.⁸³

⁷⁹ Wigenmark, Anna, Mänskliga rättigheter som handelsvara. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 149-173. Stockholm: Ordfront, 2003, s 154

⁸⁰ Ibid, 149

⁸¹ Wigenmark, Anna, Mänskliga rättigheter som handelsvara. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 149-173. Stockholm: Ordfront, 2003, 152-153

⁸² Ibid, 154

⁸³ Ibid.

Den svenska regeringen gjorde tillsammans med den egyptiska regeringen upp om diplomatiska garantier. Dessa garantier skulle försäkra att Ahmed Agiza och Mohamed Alzery, som avvisades samtidigt, inte skulle utsättas för någon typ av tortyr och att de skulle tilldelas rättvisa rättegångar av internationell standard. För Agizas del, som blivit fälld i en egyptisk militärdomstol i absentia 1999, betydde garantierna att han skulle få en ny rättegång.⁸⁴

Innerst inne måste Sverige dock förstått att diplomatiska garantier inte var en hållbar försäkring från ett land som internationellt känt sysslar med tortyr. Men de nationella och internationella förpliktelseerna sattes åt sidan för den nationella säkerheten. Detta är säkerligen inget Sverige skulle göra om de inte ansåg att det verkligen fanns ett överhängande hot. Möjligtvis bidrog också det rådande politiska klimatet världen över under denna period till att man även ville göra alla till lags. Samtidigt som man inte ville riskera att pekas ut som en stat som ger fristad åt misstänkta terrorister, ville man heller inte riskera att Agiza råkade ut för tortyr. Garantierna kan ses som en symbolisk företeelse för att rättfärdigandet av det faktum att upprätthålla ordning på hemmaplan, samtidigt som försök till att undvika kränkningar av både nationell och internationell rätt görs synliga. Men faktum är att diplomatiska garantier inte varit nödvändiga om det inte varit känt att Egypten nyttjade tortyr som metod vid förhör. Sverige kan på så sätt inte förneka att man avvisade Agiza till ett land där tortyr förekommer och där han var i riskzonen för att bli utsatt för inhuman behandling. De diplomatiska garantierna var på så sätt överordnade den säkerhetspolitiska aspekten att kunna avvisa personer som skulle kunna riskera rikets säkerhet. Även om SÄPO hade hemliga bevis för vad Agiza tidigare varit inblandad i för verksamheter i hemlandet Egypten, var det inte det som egentligen tog fokus, utan fokus låg på vad han skulle kunna göra om han fick stanna i Sverige.

Genom SÄPO:s inblandning ser vi också tecken på vikten av underrättelse när det kommer till åtgärder av terrorism. Viktigt att poängtera är att deras inblandning absolut inte är ologisk. Anses något som en säkerhetsrisk måste säkerhetspolisen så klart undersöka saken. Problemet kommer först när säkerhetshotet blivit så pass förstorat att demokratier som Sverige tar till odemokratiska medel för att försvara sin egen nationella säkerhet.

⁸⁴ Human Rights Watch (HRW), "Empty promises:" Diplomatic Assurances No Safeguard against Torture, April 2004 vol. 16 No. 4(D), 34

Att Sverige dessutom på så lösa grunder som är känt (eftersom bevisen är hemliga), som att Agiza blivit dömd i en militärrättegång i Egypten som inte gjort sig kända för att följa internationell standard, mänskliga rättigheter och de facto ha rättvisa rättegångar, kan med att gå med på en deal med Egypten, visar också tydligt på hur säkerhetslogiken i fall som Agizas, speciellt efter 11 september, hade fått stort genomslag. Göran Persson säger i sitt tal den 12 september att ”Vad som krävs nu är sammanhållning. Alla demokratiska krafter i världen måste bilda gemensam front mot terrorismen”⁸⁵, liksom George W Bush när han sa "You're either with us or against us in the fight against terror"⁸⁶, det politiska klimatet talar sitt tydliga språk och satte spår i hur terrorism kom att tolkas som hot. Det politiska trycket från omvärlden efter 11 september bidrog till att säkerhetslogiken slog igenom inom terrorismbekämpningen.⁸⁷

3.3 Egypten: fängelse och tortyr

23 januari gör den svenska ambassadören sitt första besök hos Agiza i Mazraat Tora fängelset i Egypten. Även Agizas föräldrar besökte honom för första gången den dagen. Mötena hölls på föreståndarens rum. Föräldrarna noterade att han var övervakad av en officerare under hela besöket och att han vara nära att bryta samman. Han kunde knappt skaka sin mors hand, han var blek och i chock och ansiktet var svullet. Han hade tidigare berättat för sina föräldrar att han blivit misshandlad och inhumant behandlad vid arresten och på planet på väg till Egypten.⁸⁸ Med tanke på vad hans familj redovisat för att de har sett i fängelset, känns ambassadörens naiva prestation under mötena i fängelset som något rent symboliskt.

Även här kan ses försök på att Sverige gör fel, men försöker göra ”fel rätt”. Om ambassadören skulle påstått att han sett tecken på tortyr under sina första möten hade hela Sveriges prestation i fallet vara motsägelsefull och ett direkt bevis på hur de diplomatiska garantierna inte fungerat och att non-refoulementprincipen kränkts.

⁸⁵ Dahlin, Maria, *Tal om terror – säkerhetspolitisk retorik i Sverige och Ryssland hösten 2001*, Umeå: institutionen för språkstudier Umeå Universitet 2008, 271-272

⁸⁶ CNN, <http://edition.cnn.com/2001/US/11/06/gen.attack.on.terror/> Hämtad 2013-03-13

⁸⁷ Wigenmark, Anna, Mänskliga rättigheter som handelsvara. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 149-173. Stockholm: Ordfront, 2003, 161

⁸⁸ UN Committee Against Torture (CAT), *Ahmed Hussein Mustafa Kamil Agiza v. Sweden*, CAT/C/34/D/233/2003, 2005, 3

Vid sin ankomst till fängelset i Egypten blev Agiza hänvisad till undersökning av avancerad art ledd av den egyptiska statens säkerhetsofficerare. De berättade för honom att de diplomatiska garantier som Egypten givit Sverige var värdelösa. Genom att fästa elektroder vid hans kropp försökte de få honom att svara på det dem sa. Svarade han inte som de ville så gav de honom elektriska chocker. Detta berättade han också för sin mor. Den 23e april besökte hans föräldrar honom igen och han berättade då att de elektroniska chockerna fortfarande förekom. Han berättade också att han de senaste tio dagarna hade varit bunden både vid händer och fötter och att han nekats gå på toaletten. Han blev sedermera tillåten att besöka toaletten en gång om dagen och behövde inte längre ha bundna händer och fötter. Cellen han vistades i var ungefär 2 kvadratmeter stor, kall och mörk och utan madrass att sova på. Förutom den fysiska tortyr han blev utsatt för, fick han även utstå psykisk tortyr så som att han blev tillsagd att hans mor och fru (när hon återvände till Egypten, vilket hon snart skulle göra) skulle bli utsatta för sexuella övergrepp i hans närvaro.⁸⁹

Först i mars 2003 berättade Agiza för den svenska ambassadören att han blivit utsatt för tortyr. Det var i samband med ett möte där även sändebud för mänskliga rättigheter från svenska utrikesdepartementet deltog. Agiza blev ställd frågan varför han berättade om tortyren först nu? Agiza svarade *"It does no longer matter what I say, I will nevertheless be treated the same way"*.⁹⁰ På grund av närvarande officerare och att platsen för möten var inne på föreståndarens kontor, försvårades Agizas möjlighet att berätta vad han utsattes för. Agizas svar visar tydligt på bristande tillit till såväl Sverige och Egypten som internationell rätt efter att ha nekats möjlighet till överklagande av avvisningsbeslutet i en högre instans, avvisats med omedelbar verkan och skiljts från sin familj, fängslats utan en rättvis rättegång och under tiden i fängelset blivit torterad trots den svenska ambassadörens besök.

3.4 Frigivning och uppehållstillståndsansökan

År 2008 lyckades Civil Right Defenders som ombud för Ahmed Agiza och Mohammed Alzery (som avvisades samtidigt som Agiza från Sverige), få Sverige att ge männen ett skadestånd på 3 miljoner kronor var. Dock talade inte skadeståndet också för den företeelsen

⁸⁹ Ibid, 4

⁹⁰ UN Committee Against Torture (CAT), *Ahmed Hussein Mustafa Kamil Agiza v. Sweden*, CAT/C/34/D/233/2003, 2005, 4

att ge de båda männen uppehållstillstånd, utan i november 2009, 8 år från det att de avvisades första gången, blev de åter igen nekade uppehållstillstånd.⁹¹ Chefen för Civil Right Defenders, Robert Hårdh kallar nekandet av uppehållstillståndet en rättsskandal. Han menar att Sveriges ansvar inte tog slut då männen fördes ut ur svenskt territorium, utan att Sverige även bär ansvar för de kränkningar som följde i Egypten.⁹² De facto att Sverige dessutom ger två män, som de fortfarande anser är en för stor säkerhetsrisk för att ge uppehållstillstånd, 3 miljoner kronor var skulle i så fall tala för att Sverige finansierade två terrorister. Något som ter sig vara motsägelsefullt när de försvarade avvisningarna med resolution 1373, i vilken finansiering av terrorister så klart är strikt förbjudet. Med andra ord syns tendenser av säkerhetslogik och att de fortfarande i viss mån ansågs vara misstänkta, men samtidigt som skadan till viss del ersattes fanns fortfarande skepsis mot att ge dem uppehållstillstånd och låta dem bli en del av Sverige. På så sätt kan påstås att Sverige försökte behålla sin ordning på hemmaplan, och inte till fullo begrunda de problem som uppstått under vägens gång.

Ahmed Agiza släpptes från fängelset i Kairo den 2 augusti 2011.⁹³ Efter frigivningen ansökte Agiza om permanent uppehållstillstånd i Sverige för att kunna återföras med sin familj.⁹⁴ Detta skulle kunna vara ett sätt att ge Agiza upprättelse för de kränkningar han utsatts för något som bland annat Amnesty International uppmanade regeringen till. De menade att detta var att ta tillfället i akt och visa på att man inte bara tar avstånd från att bruka diplomatiska

⁹¹ Civil Right Defenders, Ahmed Agiza frisläppt, 2012-08-11, <http://www.civilrightsdefenders.org/sv/news/swedish-ahmed-agiza-frislappt/> Hämtad: 2013-03-14

⁹² Civil Right Defenders, Rättsskandal att Agiza och Alzery nekas uppehållstillstånd, 2009-11-20, <http://www.mynewsdesk.com/se/view/pressrelease/raettsskandal-att-agiza-och-alzery-nekas-uppehaallstillstaand-343996> Hämtad: 2013-03-14

⁹³ Amnesty International, svenska sektionen, Sverige: Välkommet beslut om uppehållstillstånd för Agiza, 2012-07-05, http://www.mynewsdesk.com/se/pressroom/amnesty_international_svenska_sektionen/news/view/sverige-vaelkommet-beslut-om-uppehaallstillstaand-foer-agiza-43060 Hämtad: 2013-03-14

⁹⁴ Amnesty International, Sverige Amnestys årsrapport Mänskliga Rättigheter, 2012, <http://www.amnesty.se/nyheter/amnestys-arsrapport/sverige/> Hämtad: 2013-03-14

garantier utan också att man aldrig någonsin kommer använda sig av sådana igen.⁹⁵ Dock dröjde det tills 2012 innan Ahmed Agiza fick uppehållstillstånd i Sverige.⁹⁶

3.5 Sammanfattning

Man får lätt uppfattningen av att det var den 11 september som låg till grund för vårt sätt att tänka och se på asylsökande och flyktingar. Att vi efter den fruktansvärda dagen höjde vår skepsis gentemot våra medmänniskor. Men faktum är att denna skepticism byggdes upp redan tidigare. Dagen innan, det vill säga 10 september, trodde troligtvis många att kopplingen mellan asyl- och flyktingpolitik och säkerhet var så stark som den kunde bli. Flyktingpolitiken hade i etapper under hela 90-talet närmast sig säkerhetspolitiken. Man såg inte längre på flyktingar och asylsökande som individer som praktiserade sina mänskliga rättigheter i form av att söka fristad från förföljelse, utan som delar av större migrationsstormar som kunde utgöra potentiella säkerhetsrisker för länderna i västra Europa. Detta ledde också till en förändrad politik. Reaktionerna blir självklart olika beroende på om man ser på en grupp individer som individer med rätt att söka asyl eller om man ser dem som en grupp som utgör ett säkerhetshot.⁹⁷ Större strömmar av flyktingar ansågs med andra ord redan innan 11 september, vara ett hot mot rikets säkerhet i viss grad. Vad som egentligen hände efter 11 september var att vi höjde vår skepsis ytterligare mot just politiskt förföljda asylsökande. Fokus att bekämpa terrorismen tog över och det ägnades inte mycket utrymme för diskussion av dess konsekvenser. När flykting- och asylopolitik förknippas med säkerhetspolitik och asylsökande ses som ett säkerhetshot bildas ett nytt politikområde som Magnus Hörnqvist kallar för ordningspolitik.⁹⁸ Ordningens politik går ut på att försöka hålla en slags överordnad ordning och innebär inte att man tar tag i det grundläggande problemet. Agiza som

⁹⁵ Amnesty International, svenska sektionen, Sverige: Välkommet beslut om uppehållstillstånd för Agiza, 2012-07-05, http://www.mynewsdesk.com/se/pressroom/amnesty_international_svenska_sektionen/news/view/sverige-vaelkommet-beslut-om-uppehaallstillstaand-foer-agiza-43060 Hämtad 2013-03-14

⁹⁶ Amnesty International, Sverige Amnestys årsrapport Mänskliga Rättigheter, 2012, <http://www.amnesty.se/nyheter/amnestys-arsrapport/sverige/> Hämtad: 2013-03-14

⁹⁷ Abiri, Elisabeth, Asylrätten: ett hot mot rikets säkerhet? I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 131-148. Stockholm: Ordfront, 2003, 131

⁹⁸ Hörnqvist, Magnus, Ordningens politikens födelse. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 98-130. Stockholm: Ordfront, 2003, 107

misstänktes för att vara terrorist utreddes inte som en vanlig brottsling som man annars hade gjort med andra typer av brott, utan i stället avvisades han till Egypten. Man försökte helt enkelt behålla ordningen på hemmaplan. Att säga att Sverige inte reflekterade över konsekvenserna skulle vara fel. Hade regeringen inte gjort det, hade de diplomatiska garantierna förefallit onödiga. Man var med andra ord inte lyckligt omedveten om att det försiggick tortyr i Egypten. Dock ansågs ordningen och rikets säkerhet viktigare i det här fallet, och fundamentala mänskliga rättigheter som Sverige annars står för, fick gå åt sidan.

4 Avslutning

Här redogörs för slutsatser och diskussion, sedermera följer också en kort avslutande diskussion.

4.1 Slutsats och diskussion

Syftet med den här uppsatsen var att se om vi kunde hitta några tendenser på att det är en säkerhetsprincip som styr snarare än lagen vad gäller Ahmed Agizas fall av terrorismbekämpning. För att kunna göra detta gjordes en teori i form av tre punkter som sedan applicerades på exempelfallet om den avvisade terroristmisstänkte egyptiern Ahmed Agiza.

Så vad har vi då kommit fram till?

Har lagen sprängts? Hur har de vidgade hotbilderna och åtgärderna påverkat och hur stort inflytande har säkerhetslogiken haft?

Efter 11 september förklarade George W Bush attackerna som krigshandling och därmed sprängdes lagen uppåt. Distinktionen mellan vad som räknades som brott och krigshandling suddades till viss del ut. Detta mynnade ut i ett hett politiskt klimat vad gällde terrorismbekämpning, vilket i sin tur ledde till att jakten på terrorister blev så till den milda grad, att lagen också sprängdes neråt då man letade efter misstänkta i specifika grupper som eventuellt anses utgöra en risk. Vad gäller Agizas fall kan vi säga att det finns tendenser som tyder på att om inte västs jakt på terrorister vart av den grad den var och fortfarande är, hade inte heller intresset för mindre ordningsstörningar och avvikande beteenden vart av samma intresse och förmodligen hade inte heller personer som Ahmed Agiza varit av samma intresse eftersom de som lyckades få asyl innan 11 september var de som verkligen kunde bevisa att de var utsatta för personligt riktad förföljelse i hemlandet. Detta, oftast på grund av att de varit politiskt aktiva eller ingått i en motstånds- eller gerillarörelse. Efter 11 september blev det på många sätt svårare att söka asyl för dessa individer. 11 september resulterade snarare i att denna grupp var den mest ifrågasatta och individer som Ahmed Agiza som kunde förknippas med politisk aktivitet eller som medlemmar i diverse motståndsrörelser blev helt plötsligt likställda med potentiella terrorister. För ett land som till exempel Egypten blev detta en

anledning att begära utlämning av Agiza som terroristmisstänkt från Sverige.⁹⁹ Vad som bör tas i beaktning är att vad som anses vara terrorism i Egypten inte nödvändigtvis är det i Sverige. När den anklagade anser sig vara en förföljd oppositionell, kan staten i stället se personen ifråga som misstänkt terrorist.

När Ahmed Agiza avvisades med omedelbar verkan, ungefär tre månader efter 11 september, var jakten på terrorister fortfarande i början av sitt skede och minnen från attackerna i USA fanns kvar och skapade mer eller mindre global konsensus i kriget mot terrorismen. Dock var det fortfarande komplicerat att med rättmätiga metoder försöka sig på att bekämpa terrorismen. Ett globalt hat och västs politiska klimat gjorde att man rättfärdigade medel som annars skulle vara otänkbara. Till följd av detta får förföljda människor världen över betala ett högt pris för västvärldens krav på ökad säkerhet efter den 11 september.¹⁰⁰

Vad gällde förhöret med Agiza så finns det en intressant aspekt i att Migrationsverket redan i maj begärde yttrande från Säkerhetspolisen, men att det ändå dröjde till strax efter 11 september innan han över huvud taget förhördes. Detta indikerar på att hotet om terrorism inte bara var en angelägenhet för USA efter attackerna, utan att hotet var överhängande över hela världen. Terrorism var inget nytt hot i sig, men genomslagskraften gjorde att man vidtog vidgade åtgärder som sträckte sig utanför ramarna för internationell och nationell rätt. Till följd av terrorattackerna i USA fattade FN beslut om Resolution 1373. Resolutionen i sig kan ses som en förhastad åtgärd då vi i detta fall får en hint om hur den kan nyttjas. Resolutionen kan också ses som ett exempel på där säkerhet inte bara överordnas lagen, utan där säkerhet även är på väg att styra lagen. Även om en Resolution inte är att ses som likvärdigt med exempelvis nationell lag, är det ändå en stark rekommendation för medlemsstaterna att följa. Skulle nästa steg tas, skulle säkerheten ligga till grund för lagar som står i direkt motsättning till grundläggande mänskliga rättigheter. På grund av Sveriges agerande i enighet med Resolution 1373, har dessutom andra stater agerat likadant i liknande fall, med andra ord verkar Sveriges agerande i vissa avseenden som prejudikat. Det blir en dominoeffekt som slår ner de mänskliga rättigheterna. Att det var Sverige som skulle testa gränserna mellan

⁹⁹ Abiri, Elisabeth, Asylrätten: ett hot mot rikets säkerhet? I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 131-148. Stockholm: Ordfront, 2003, 146

¹⁰⁰ Abiri, Elisabeth, Asylrätten: ett hot mot rikets säkerhet? I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 131-148. Stockholm: Ordfront, 2003, 146

grundläggande mänskliga rättigheter och terrorismbekämpning förvånade många runt om i världen men det hindrade dem inte från att göra samma sak.¹⁰¹

Kan vi därmed dra slutsatsen att säkerhet verkade som överordnad princip i Agizas fall? Föga oväntat är svaret att det finns flera tendenser som tyder på detta, men då ska tas i beaktning att material från konventionsstatens sida varit svåråtkomligt samt att orsakerna till beslutet om avvisning exkluderas i rapporten till CAT på begäran av konventionsstaten¹⁰². Faktumet att Agiza gavs uppehållstillstånd först 2012 efter att redan 2008 ha tilldelats ett skadestånd på 3 miljoner kronor, indikerar på att han faktiskt ansågs som ett säkerhetshot, även en tid efter att Sverige erkänt sig skyldiga till ett skadestånd för det han utsatts för i Egypten till följd av avvisningen. Robert Hård från Civil Right Defenders menar att det finns en bristande logik i att justitiekanslern beviljar skadestånd till männen samtidigt som regeringen nekar dem uppehållstillstånd av anledning att de fortfarande ansågs vara en säkerhetsrisk.¹⁰³ Faktumet att Sverige skulle ha betalat ut skadestånd på sammanlagt 6 miljoner kronor till två misstänkta terrorister (Ahmed Agiza och Mohammed Alzery) känns absurt och strider mot Resolution 1373 som Sverige själva hänvisade till vid avvisningen. Detta tyder på, som Robert Hårdh påpekar, bristande logik och på att Sveriges åtgärder gentemot Agiza inte går att försvara med internationell rätt. Lagen kan på så sätt inte ha varit den överordnande principen. När terrorism ständigt måste finnas i åtanke verkar det som att det är lätt att glömma av lagar, mänskliga rättigheter, skydd för flyktingar och deras behov.¹⁰⁴ 11 september gav rum för konsekvensen att nationell säkerhet över en natt blev överordnat mänskliga rättigheter.¹⁰⁵

Problematiken kring terrorism tar inte slut vid att olika typer av krigshandlingar, brott, ordningsstörningar och avvikelser behandlas inom samma ramar, utan att terrorism kanske

¹⁰¹ Wigenmark, Anna, Mänskliga rättigheter som handelsvara. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 149-173. Stockholm: Ordfront, 2003, 163

¹⁰² UN Committee Against Torture (CAT), *Ahmed Hussein Mustafa Kamil Agiza v. Sweden*, CAT/C/34/D/233/2003, 2005, 3

¹⁰³ Civil Right Defenders, Rättsskandal att Agiza och Alzery nekas uppehållstillstånd, 2009-11-20, <http://www.mynewsdesk.com/se/view/pressrelease/raettsskandal-att-agiza-och-alzery-nekas-uppehaallstillstaand-343996> Hämtad: 2013-03-14

¹⁰⁴ Hörnqvist, Magnus, Ordningens politikens födelse. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 98-130. Stockholm: Ordfront, 2003, 108-109

¹⁰⁵ Abiri, Elisabeth, Asylrätten: ett hot mot rikets säkerhet? I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 131-148. Stockholm: Ordfront, 2003, 147

snarare tycks vara ett fenomen som hamnar helt utanför ramarna och därmed befinner sig i en gråzon bortom juridiken. Delvis på grund av diffusa definitioner och bristande konsensus kring begreppet terrorism, men också på grund av hur en osynlig fiende plötsligt målas upp efter grupptillhörighet och avvikelser och där lagen inte är tillräcklig. Att det inte finns någon konsensus kring en definition av terrorism får till följd att det också är svårt att bygga upp ett skydd mot terroristerna. Vad vi än gör på enskilda områden kommer det inte att räcka för att skydda oss mot den stora faran. Ibland måste samhället bara vara berett på att ta vissa risker bara för att inte psykiskt och materiellt bli offer för sina egna åtgärder.¹⁰⁶ Riskbedömningar och övriga prognoser i all ära, men så länge vi bygger fall, och åtgärder kring dessa, försvinner allt vad rättssäkerhet heter. Helt plötsligt har vi ett område dit juridiken inte når, en gråzon där maktutövningen helt enkelt inte hämnas av juridiken. Detta är vad som händer när det byggs upp en fiendebild där flyktingar målas ut som terrorister och olika typer av företeelser kopplas samman och blir tillsammans ett säkerhetshot i form av terrorism. Detta kan ses i det faktum att Agiza var misstänkt i Egypten på grund av sin kusin som tordes vara inblandad i mordet på president Anwar Sadat, av att han var engagerad i politiska rörelser och för att han var på flykt. Flera företeelser tycks tillsammans bilda ett säkerhetshot där lagen är otillräcklig. I stället läggs säkerhet till grund för tillämpning av tvång på grund av vad någon kan tänkas komma att göra snarare än på grund av vad personen i fråga faktiskt har gjort och åtgärderna bygger på riskbedömningar snarare än på fakta. Vad gäller beslutet är bara skuldfrågan en bara liten del av det som slutligen vägs in.

Trots att en undersökning av denna sort inte går att generalisera,¹⁰⁷ ser vi att det i detta fall, tenderade att vara en överordnad säkerhetsprincip som styrde snarare än lagen. Här visas också med hjälp av fallet, vad som potentiellt kan hända i fall där säkerhetsprincipen är överordnad lagen. Med tanke på terrorismbekämpningens omfattning och höga prioriteringsstatus kan även tänkas att detta är ett öde många terroristmisstänkta har mött eller kommer att möta. Bara de facto att Sverige samtidigt som Ahmed Agiza avvisades, också avvisade Mohammed El Zary¹⁰⁸, tenderar att peka åt det hållet, samt att flertalet stater valt att gå samma väg. Denna undersökning statuerar ett exempel där säkerhet föregår lag, där

¹⁰⁶ Sverige efter den 11 september, Referat från heldagsseminariet: "Sverige efter den 11 september – hot, risker och krishantering", Stockholm: Centralförb. Folk och Försvar (CFF), 2001, 45

¹⁰⁷ Bryman, Alan, *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning* (övers. Björn Nilsson), Lund: Studentlitteratur, 1997, 106

¹⁰⁸ Human Rights Watch (HRW), "Empty promises:" Diplomatic Assurances No Safeguard against Torture, April 2004 vol. 16 No. 4(D), 34

terrorismbekämpning innebär odemokratiska metoder utförda av demokratier och där offer inte endast blir en följd av terroristattacker, utan också en följd av terrorismbekämpning. Sverige är trots allt den stat som fällts flest gånger av FN:s kommitté mot tortyr på grund av att man avvisar personer som löper risk för att utsättas för tortyr och liknande behandling.¹⁰⁹ Och dessutom har Sverige ännu inte infört en lag som kriminaliserar tortyr.¹¹⁰ I brist på tydliga lagar blir säkerhet den överordnade principen.

Även om Sverige hänvisade till exempelvis Resolution 1373, har denna ingen större slagkraft gentemot det absoluta tortyrförbudet i Tortyrkonventionen. Det kan till synes verka naivt att till fullo följa upp alla typer av ärenden via lagen och att helt frångå hotbilder och riskbedömningar. Att helt frångå potentiella utfall och vad en person eller grupp eventuellt kan tänkas komma att göra i framtiden är förmodligen både omöjligt och osannolikt. Någonstans måste riskbedömningar få spela sin roll trots att detta ökar risken även för felbedömningar. Problemen hopar sig dock när hänsynen till hotbilder och riskbedömningar tar för stor plats och tränger undan grundläggande värderingar så som mänskliga rättigheter och demokrati. Om dessa två begrepp inte ämnar inkludera alla och allas lika värde, urholkas dem. I Agizas fall kan vi se exempel i att hans rättssäkerhet helt åsidosattes till förmån för säkerhetslogik. Hans rätt att försvara sig underminerades totalt när varken vetenskap om bevis emot honom, eller chans till omprövning i högre instans tillgodosågs. Problemet är kanske inte endast att det är en säkerhetsprincip som tenderar att vara överordnad lagen, utan också att vidgade hotbilder och säkerhetslogik i stället bidragit till att exempelvis Resolution 1373 antagits och kan tydas ligga i strid med grundläggande mänskliga rättigheter. På så sätt kan sägas att säkerhetsprincip å ena sidan styr, men om en fortsatt utveckling av denna typ av bestämmelser sker, sprängs inte bara lagen, utan lagen fattas utifrån en säkerhetsprincip där eftertanke angående konsekvenserna inte beaktas, liksom resolution 1373 fattades i kölvattnet av 11 september och resulterat i avvisningar och tortyr.

Om inte mänskliga rättigheter och demokrati ska innefatta alla människor, i detta fall även dem som är *misstänkta* för terrorism, är det i slutändan demokratin som kommer att ta död på sig själv och inte som Göran Persson uttryckte sig i sitt tal ”Vad som står klart är att om

¹⁰⁹ Wigenmark, Anna, Mänskliga rättigheter som handelsvara. I *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), 149-173. Stockholm: Ordfront, 2003, 152-153

¹¹⁰ Civil Right Defenders, Ahmed Agiza frisläppt, 2012-08-11, <http://www.civilrightsdefenders.org/sv/news/swedish-ahmed-agiza-frislappt/> Hämtad: 2013-03-14

demokratin inte förmår sätta stopp för terrorismen, så förmår terrorismen sätta stopp för demokratin”. De facto att Göran Perssons tal som studien inleddes med, idag faktiskt lika gärna skulle kunna hållas till någon som Ahmed Agiza som fallit offer för odemokratiska metoder under jakten på terrorister, är rätt ironiskt. Att ena dagen stå och hålla denna typ av tal, för att sedan en dag bara några månader senare, ta till åtgärder som faktiskt ”utmanar det okränkbara människovärdet” är direkt motsägelsefullt. Kriget mot terrorismen blir synonymt med kriget mot frihet och demokrati.¹¹¹ Detta är tämligen en liten del av ett större fall som har undersökts, men de rättigheter som kränkts å Agizas vägnar kvarstår och det var inte i enighet med lagen.

¹¹¹ Olsson, Anders R, *Efter 11 september – Kan Storebror hejdas?*, Stockholm: VINNOVA, 2003, 51

5 Referenser

5.1 Böcker och artiklar

Bryman, Alan, *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning* (övers. Björn Nilsson), Lund: Studentlitteratur, 1997

Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder* (övers. Björn Nilsson), Malmö: Liber, 2002

Dahlin, Maria, *Tal om terror – säkerhetspolitisk retorik i Sverige och Ryssland hösten 2001*, Umeå: institutionen för språkstudier Umeå Universitet 2008

Eriksson, Johan, *Kampen om hotbilden – Rutin och Drama i Svensk Säkerhetspolitik*, Stockholm: Santérnus, 2004

Flyghed, Janne, Hörnqvist, Magnus (red.), *Laglöst Land – Terroristjakt och Rättssäkerhet i Sverige*, Stockholm: Ordfront, 2003

Hansén, Dan, *Crisies and Perspectives on Policy Change: Swedish counter-terrorism policymaking*, Stockholm: CRISMART, Swedish National Defense College, 2007

Joseph, Sara, *Rendering Terrorists and the Convention Against Torture*, *Human Rights Law Review*, Vol. 5, No. 2. (1 January 2005), pp. 339-346

Olsson, Anders R, *Efter 11 september – Kan Storebror hejdas?*, Stockholm: VINNOVA, 2003

Silander, Daniel, Klasson, Torgny, *Hot och hotbilder i globaliseringens tid – en studie av den säkerhetspolitiska debatten*, Växjö: Växjö University Press, 2007

Skoglund, Lena, "Diplomatic Assurances Against Torture – An Effective Strategy? A Review of Jurisprudence and Examination of the Arguments", *Nordic Journal of International Law*, 10/2008, Vol. 77, Nr. 4, pp. 319-364

Sundberg-Weitman, Brita, *Sverige och Rättsstaten på 2000-talet*, Stockholm: Jure, 2008

Yin, Robert K., *Fallstudier: design och genomförande* (övers. Björn Nilsson), Malmö: Liber, 2007

5.2 Lagar, konventioner och resolutioner

SFS 1989:529, Utlänningslagen. Stockholm, Utrikesdepartementet

SFS Lag (1991:572) Om särskild utlänningskontroll. Stockholm, Justitiedepartementet

United Nations Security Council Resolution 1373, 28 september 2001

U.N.T.C Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT), New York 10 december 1984, art. 3

5.3 Övrigt referensmaterial

11 september-utredningen, *Vår beredskap efter 11 september: betänkande*, Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer, 2003

Amnesty International, svenska sektionen, Sverige: Välkommet beslut om uppehållstillstånd för Agiza, 2012-07-05,
http://www.mynewsdesk.com/se/pressroom/amnesty_international__svenska_sektionen/news/view/sverige-vaelkommet-beslut-om-uppehaallstillstaand-foer-agiza-43060 Hämtad: 2013-03-14

Amnesty International, Sverige Amnestys årsrapport Mänskliga Rättigheter, 2012,
<http://www.amnesty.se/nyheter/amnestys-arsrapport/sverige/> Hämtad: 2013-03-14

CNN, <http://edition.cnn.com/2001/US/11/06/gen.attack.on.terror/> Hämtad 2013-03-13

Civil Right Defenders, Ahmed Agiza frisläppt, 2012-08-11,
<http://www.civilrightsdefenders.org/sv/news/swedish-ahmed-agiza-frislappt/> Hämtad: 2013-03-14

Civil Right Defenders, Rättsskandal att Agiza och Alzery nekas uppehållstillstånd, 2009-11-20, <http://www.mynewsdesk.com/se/view/pressrelease/raettsskandal-att-agiza-och-alzery-nekas-uppehaallstillstaand-343996> Hämtad: 2013-03-14

Human Rights Watch (HRW), ”Empty promises:” Diplomatic Assurances No Safeguard against Torture, April 2004 vol. 16 No. 4(D)

Regeringskansliet, <http://www.regeringen.se/content/1/c4/09/36/5f4f1865.pdf> Hämtad: 2013-03-14

Sverige efter den 11 september, Referat från heldagsseminariet: “Sverige efter den 11 september – hot, risker och krishantering”, Stockholm: Centralförb. Folk och Försvar (CFF), 2001

Sverige, Stödutredningen, *Polisens behov av stöd i samband med terrorismbekämpning: betänkande av stödutredningen*, Stockholm: Fritze, 2005

Säkerhetspolisen,

<http://www.sakerhetspolisen.se/terrorism/omterrorism.4.7671d7bb110e3dcb1fd80002841.htm>

1 Hämtad: 2013-02-04

Säkerhetspolitik, <http://www.sakerhetspolitik.se/Hot-och-risker/Terrorism/Efter-den-11-september/> Hämtad: 2013-02-22

UN Committee Against Torture (CAT), *Ahmed Hussein Mustafa Kamil Agiza v. Sweden*, CAT/C/34/D/233/2003, 2005